בהעלותך

א. בנוגע לדין פסח שני – שהתורה קבעה התשלומין דפסח ראשון לי"ד ב־אייר דוקאי, חודש ימים לאחרי פסח ראשון – צריך ביאור[2]: מה נשתנה קרבן פסח (שזמן התשלומין שלו בא לאחר הפסק של חודש ימים) משאר קרבנות יו"ט, שימי תשלומיהם באים בהמשך ל־יום ראשון של חג[3]?

ובפרט ע"פ מחז"ל[4] שה„טמאים לנפש אדם"[5] במדבר (שבאו בטענה „למה נגרע לְבִלתי הקריב את קרבן ה' במועדו"[6] וזכו שפרשה זו נאמרה על ידיהן[7]) חל יום השביעי לטומאתם בערב פסח, ש־לפ"ז הרי הי' אפשר לקבוע את זמן ה־תשלומין במשך ימי החג גופא.

ויש לומר, ש(ע"פ פנימיות התורה) זהו היסוד לביאור הצ"צ[8], שענינו של פסח שני בעבודת האדם שייך לתוכן העבודה של חודש אייר[9], ה„חודש השני".

תוכן ביאור הצ"צ:

ענינו של פסח שני בעבודת האדם הוא – העלי' מהדרגא הראשונה דיציאת מצרים (פסח ראשון שבחודש ניסן, החודש הראשון) לדרגא השני' (שבחודש אייר, החודש השני)[10], דהיינו העבודה ד„ועשה טוב" הבאה לאחרי הקדמת „סור מרע".

כלומר: יציאת מצרים היא תחילת העבודה, „סור מרע" – היציאה ממצרים: וכמבואר בתניא[11] שביצי"מ נאמר[12] „כי ברח העם", „מפני שהרע שבנפשות ישר־אל עדיין הי' בתקפו כו'", ועיקר עבו־דתם היתה באופן ד„סור מרע" (הבריחה מטומאת מצרים); ולאחר הקדמת עבודת „סור מרע" נתעלו למדריגה השני' – „ועשה טוב".

ובעבודה רוחנית בנפש האדם – יצי"מ (פסח ראשון) היא העבודה ד„את־כפיא", כפיית הרע שבנפשו; ומעבודה זו מגיע ועולה לדרגא שני' – העבודה ד„אתהפכא", הפיכת הרע לטוב, „בכל לבבך – בשני יצריך"[13]. ומעלה זו דפסח שני מתאימה עם כללות החידוש שב־עבודת חודש אייר, חודש השני (לגבי חודש ניסן, חודש הראשון) – ספירת העומר (ד„עיקר ספה"ע הוא כל חדש אייר"[8]) – דהעבודה דספירת העומר היא בירור המדות והפיכתן לקדושה.

ועפ"ז מבאר[14] את החילוק בין פסח

---

1) פרשתנו ט, יא.

2) ראה אוה"ח פרשתנו (ט, ז) שי"ל שזו היתה טענת האנשים „למה נגרע וגו'".
וראה רע"מ פרשתנו (קנב, ב). בעל הטורים פרשתנו (ט, י). ועוד.

3) חגיגה ט, א. יז, א. ובכ"מ.

4) פסחים צ, ב. סוכה כה, ב.

5) פרשתנו ט, ו.

6) שם, ז.

7) רש"י שם.

8) אוה"ת פרשתנו ע' שסז־ח. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1301 ואילך. סה"מ מלוקט ח"ג ע' קמג ואילך.

9) ולהעיר מתיב"ע פרשתנו (ט, יב) „פסחא דניסן . . ובפסחא דאייר".

10) ראה אוה"ת שם – מלקו"ת במדבר (ג, א) בפירוש „באחד לחודש השני גו' לצאתם מארץ מצרים" (ר"פ במדבר).

11) פל"א (מ, ב).

12) בשלח יד, ה.

13) משנה ברכות נד, א.

14) אוה"ת שם. וראה אוה"ת ויקרא ח"ג ע' תשלו.

ראשון ופסח שני, ש„הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא, והשני חמץ ומצה עמו בבית"[15]:

מכיון שהעבודה דפסח ראשון היא „סור מרע", בריחה מהרע, לכן חל אז החיוב לבער את החמץ (הרומז על הרע, „שאור שבעיסה"[16]), שלא יהי' שום חמץ ברשותו: משא"כ פסח שני, שענינו הפיכת הרע לטוב, אין צריכים בו בזמן לבער את החמץ מרשותו, אלא „חמץ ומצה עמו בבית", כי על ידי פסח שני ניתן (בהוספה –) הכח להפוך את החמץ לקדושה.

[ויש לומר שזהו בדוגמת העילוי ד־שתי הלחם בחג השבועות (לגבי קרבן עומר דחג הפסח), שמעלתו היא דוקא בזה ש„חמץ תאפינה"[17] – כי לאחרי גמר העבודה דספירת העומר הרי החמץ נהפך לגמרי לקדושה[18] ויכולים ועושים אותו קרבן לה'[19].

ב. אלא שצ"ע בעצם ביאורו של ה־צ"צ, שלכאורה ביאור זה – שפסח שני הוא דרגא שני' ונעלית בעבודה (עשה טוב, אתהפכא) הבאה לאחרי הקדמת ה־עבודה דפסח ראשון (סור מרע, אתכפיא) – הוא היפך המפורש בפשוטו של מקרא (והלכה), שכל ענינו של פסח שני אינו אלא באיש שלא הביא פסח ראשון (ומי שהקריב קרבנו בפסח ראשון, הרי לא זו בלבד שאין עליו חיוב להקריב פסח שני, אלא שאסור לו להקריב פסח שני)!

ולפי ביאור הצ"צ ה"ז להיפך[20] – כי נוסף ע"ז שלאחרי העבודה דפסח ראשון שייכת וגם נדרשת העבודה דפסח שני, הרי עוד זאת, שאי אפשר להגיע להעבו־דה דפסח שני כ"א דוקא ע"י הקדמת העבודה דפסח ראשון?!

ג. ויש לומר הביאור בזה – וב־הקדם:

האמור לעיל, שכל הענין דפסח שני הוא דוקא כשלא קדם לו פסח ראשון, הרי זה רק בנוגע לקרבן פסח, שאם לא הקריב בראשון מקריב בשני, ואם

---

15) פסחים צה, רע"א (במשנה). רש"י פרשתנו ט, י.

16) ל' חז"ל – ברכות יז, א. ועוד. ויצה"ר נקרא חמץ (זח"ב קפג, ב. וראה ר"ה ג, סע"ב. רש"י ברכות שם. ועוד).

17) אמור כג, יז.

18) ראה לקו"ש חל"ב ע' 136. וש"נ.

19) משא"כ בפסח שני שהוא עדיין באמצע הספירה, הרי: א) אין החמץ מצוה, ב) החמץ רק „עמו בבית", אבל יש „איסור חמץ . . עמו באכילתו"* (רש"י פרשתנו שם (מפסחים צה,

---

*) באמבוהא דספרי לספרי זוטא פרשתנו (ט, יא) מפרש לשון רש"י „אלא עמו באכילתו" – שגם באכילתו **רשאי** לאכול חמץ, ומציין לרש"י סוכה מז, ב (ד"ה ופנית) „ואוכל חמץ מיד".

אבל פשטות לשון רש"י „ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו" היא, שעמו באכילתו **אסור** (וכ"ה

א־ב"י). וראה אוה"ת ויקרא הנ"ל הערה 14).

20) ולהעיר מביאור כ"ק מו"ח אדמו"ר („היום יום" יד אייר. ועוד) ש„פסח שני ענינו איז – אז עס איז ניטאָ קיין פֿאַרפאַלן, מען קען אַלעמאָל פֿאַריכטיקן" – עבודת התשובה (ופסח ראשון הוא עבודת הצדיקים – ראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 118 ואילך (וראה שם ע' 121 הערה 49)).

בפנ"י לקידושין לח, ב. מנ"ח שבשוה"ג הבאה. ועוד). וכן מוכח מלשון רש"י סוכה שם „מיד" ולא „עמו". ועוד, לפ"ז עדיפא הול"ל במשנה (וכן ברש"י עה"ת) – „(עמו) באכילתו", לא „(עמו) בבית".

**) נת' בשיחת ש"פ שלח תשמ"ז. – ודלא כמ"ש במנ"ח (מצוה שפא) ד„לא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה . . ולא ראיתי בשום מקום".

הקריב בראשון אסור לו להקריב בשני; אבל מובן שאין זה בנוגע לשאר הענינים והמצוות של חג הפסח, כמו איסורי חמץ ואכילת מצה — שגם מי שאינו מקריב קרבן פסח ב"ד בניסן (ע"פ תורה, להיותו „טמא" או „בדרך רחוקה"[21]) מחוייב באיסורי חמץ ולאכול מצה כו'.

[ויש להוסיף, שבנדון הכתוב, הרי ה„אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם"[5] היו (כדברי חז"ל[22]) „מישאל ואלצפן . . שהיו עוסקין בנדב ואביהוא", כלומר שטומאתם היתה ע"פ ציווי משה[23] „קרבו שאו את אחיכם גו'".

(וי"ל שזהו[24] ביאור טענתם „למה נגרע" — דלכאורה אינו מובן: מה מקום לטענה „למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו" — הלא הם עצמם הקדימו תשובה לטענתם זו באמרם „אנחנו טמאים לנפש אדם", שלכן אינם יכולים להקריב קרבן ה' במועדו?

אלא שטענתם היתה מיוסדת על זה שטומאתם היתה ע"פ ציווי משה, ולכן טענו: היתכן שע"י ציווי משה — „נגרע", ובפרט מ„הקריב את קרבן ה' במועדו").

ועפ"ז ברור ופשוט שכל עניני הפסח ב„אנשים" אלה (לבד — הקרבת הק"פ) היו בתכלית השלימות].

ועפ"ז מובנים דברי הצ"צ שפסח שני שייך לדרגא השנ' בעבודה, הבאה לאחרי הדרגא הראשונה דפסח ראשון, היינו, שכדי לבוא לפסח שני בהכרח שיהי' תחלה פסח ראשון (אף שפסח שני הוא רק למי שלא הקריב פסח ראשון):

העבודה הרוחנית דחג הפסח — „סור מרע", כפיית הרע — קשורה בקיום (שאר) עניני ומצוות החג (איסורי חמץ, וחיוב אכילת מצה — „לחם עוני"[25]): וכיון שגם מי שלא הקריב פסח ראשון בזמנו ה"ה עובד עבודתו ב(שאר) עניני הפסח, נמצא, שפסח שני הוא אצלו הדרגא השנ', הבאה לאחרי העבודה דחה"פ (הראשון)[26], וכביאור הצ"צ שבפסח שני מגיע ועולה למדריגה השנ' בעבודה, עשה טוב, אתהפכא.

ד. אמנם עדיין לא נתבאר הענין כל צרכו:

הן אמת שגם מי שלא הקריב קרבן פסח ראשון לא נגרע אצלו מעבודתו (גם הרוחנית) בדרגא הראשונה דחה"פ ראשון (מכיון שהיו אצלו כל עניני פסח ראשון מלבד קרבן פסח), וממנה עולה לדרגא השני, דפסח שני — אבל לאידך גיסא: א) למה מי שהקריב פסח ראשון אסור לו להקריב פסח שני (והרי לבי־אור הצ"צ נדרשת ממנו העבודה דפ"ש), ב) איך ובמה עולה הוא לדרגא השנ' בעבודת השם כשבאה (רק) בהקרבת הפסח ראשון במועדו?

ויש לומר הביאור בזה:

לאחרי הקרבת קרבן פסח ראשון, שוב אין צורך להביא קרבן בפסח שני כדי להגיע למדריגה השנ' (עשה טוב, אתהפכא) — כי זה כבר נעשה בשלימות על ידי הקרבן בפסח ראשון. כלומר: זה שביכלתו של אדם להגיע (בחודש אייר,

21) פרשתנו ט, י.

22) סוכה כה, ריש ע"ב.

23) שמיני י, ד.

24) ראה גם ספורנו ואוה"ח פרשתנו ט, ז.

25) פ' ראה טז, ג. וראה תו"א ס"פ ויקהל (וכן בהוספות לתו"א שם) שזהו מפני שמצה ענינה העבודה דאתכפיא.

26) וראה גם אוה"ת ויקרא שם: כיון שכבר אכלו (מצה) ז' הימים . . לכן שוב אין יניקה לחמץ כלל כו'.

חודש השני) למדריגה השני' בעבודת ה' (עשה טוב, אתהפכא) בא ע"י קרבן פסח שבפסח ראשון.

הסברת הענין:

„קרבן" — הוא מלשון קירוב[27], שעל ידי קרבנות מתקרב האדם להשם. וכ־מבואר בכ"מ[28] ענינו של קרבן בעבודת האדם, שהאדם צריך להקריב להשם את ה„בהמה גו'" שבו, עד שיהי' ראוי להיות נקרב על מזבח ה' ולהשרף באש של מעלה, שיכלל בקדושה וכו'.

והקרבת פסח ראשון היא היא הנותנת כח ופועלת שהמשך עבודת האדם (ספי־רת העומר, שזמנה מתחיל תיכף „מ־מחרת" הפסח) יהי' באופן כזה, שיגיע על ידה ל„עשה טוב", אתהפכא[29].

ואין סתירה בין ביאור הצ"צ (שפסח שני ענינו הדרגא השני' בעבודת השם) וענינו של פסח שני (שבא לתקן ול־השלים את החסרון דפסח ראשון) — כי עבודתו של פסח שני (דרגא השני', אתהפכא) תלוי' בהקרבת קרבן פסח. ולכן: מי שהקריב פסח ראשון, יגיע בודאי למדריגה השני' (בחודש השני, כולל יום פסח שני) ואין צורך (ובמילא — מקום) בקרבן נוסף[30]: משא"כ מי שלא הקריב קרבן פסח בראשון, אא"פ לו להגיע למדריגת אתהפכא מבלי שיתקן וישלים את החסרון דפסח ראשון ע"י שיביא קרבן בפסח שני (ולא יגרע ל־הקריב — ע"ד פסח ראשון).

ה. ע"פ ביאור זה יומתק ג"כ הטעם שגם בזמן הזה נקבע פסח שני ליום מיו־חד לכל ישראל, וכמ"ש רבינו הזקן ב־סידורו[31] שבפסח שני אין אומרים תחנון, ועד שיש מנהג[32] לאכול בו מצה זכר לפסח שני[33].

דלכאורה: הענין של פסח שני הוא תיקון והשלמה למי שלא הקריב פסח ראשון

---

27) ס' הבהיר סי' מו (קט). ועי"ג"כ זח"ג ה, רע"א. של"ה מס' תענית ריא, ב.

28) ראה לקו"ת ויקרא ד"ה אדם כי יקריב. ובכ"מ.

29) ולהעיר דפסח נאכל צלי ועל השובע דוקא, היפך „לחם עוני" (ראה לעיל הערה 25).

30) וי"ל שאדרבה, ע"י פסח ראשון מגיעים למעלה יותר מפסח שני (ולהעיר שפסח שני נקרא (ר"ה פ"א מ"ג) „פסח קטן").

ועפ"ז מובן המשך הדברים באוה"ת פרשתנו שם, שלאחרי שמבאר מעלת פסח שני לגבי פסח ראשון, דפ"ר מלכות ופ"ש יסוד — כותב שמ"מ פ"ר גבוה יותר (כמ"ש בזהר פרשתנו קנב, ב*) כי „מלכות שרשה גבוה יותר מיסוד . . אשת חיל עטרת בעלה ונעוץ תחלתן בסופן דוקא".

וי"ל שענין זה שייך לקרבן פסח, כי הקרבן „מקרב" ומעלה כל ענין לשרשו ומקורו (עד „רזא דא"ס" — ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב), ועד"ז בענין המלכות, שע"י קרבן פסח עולה המלכות לשרשה ומקורה (למעלה מיסוד).

31) לפני למנצח יענך. וראה השלמה לשו"ע אדה"ז (להרר"נ מדובראוונא) או"ח סקל"א סוס"ח. וש"נ. הערה 45 לקמן (הדיעות בזה — נלקטו בס' „בין פסח לשבועות" (ירושלים, תשד"מ) פרק ז).

32) סידור יעב"ץ חודש אייר. לקוטי מהריי"ח. ועוד. וכ"ה מנהג חב"ד (ראה מכתב ז' תמוז תש"ח*). וראה בספר שבהערה הקודמת. וש"נ.

33) ולהעיר דבזה"ז — אכילת מצה (דהאפיקומן) במקום פסח (ראשון) — טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח ר"ס תעז.

---

*) הובא גם בלקו"ת במדבר (שהובא לעיל הערה 10), ושם, ש„יובן ממ"ש . . בפ' ויקהל . . ב־ענין בחי' אתכפיא שיש בה בחי' שהוא למעלה מבחי' אתהפכא".

*) נדפס בס' אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' שנב. לקו"ש חכ"ז ע' 384. המו"ל.

[וגם להמ"ד[34] (וכ"ה ההלכה[35]) דפסח שני הוא רגל בפני עצמו, שלכן גם מי שלא חל עליו החיוב להביא פסח ראשון ונעשה בר חיובא בין ראשון לשני (קטן שנתגדל, או גר שנתגייר בין ראשון ל־שני) חייב להביא פסח שני[36] — מ"מ עכצ"ל (ומפורש בקרא שבא ע"י הטענה „למה נגרע") שענינו של פסח שני הוא תשלומין לגרעון דראשון, וכל מי שעשה את הראשון אי אפשר לו להתחייב בשני; אלא שחידשה תורה (והוסיפה בפ"ש — רגל בפ"ע) דעם היות שהקטן כו' לא הי' מחוייב בראשון, בכ"ז ניתנה לו האפשרות להקריב הפסח בי"ד באייר — ועד"ז בגר[37]:

ולכן, בזמן הזה (ובפרט בחו"ל) שאין לנו קרבן פסח[38] — שוב לא שייך לכאורה כל הענין דפסח שני — ומה מקום לחגיגת פסח שני (באיזה אופן שהוא)[39]?

יתירה מזו: „איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני"[40], כלומר, ענין התשלומין דפסח שני ניתן רק ל־יחיד ולא לציבור[41]; וא"כ כיצד מתאים לקבוע פסח שני כיום דמנהגים מיוחדים, שאין אומרים תחנון וכו' — עבור כל בנ"י יחד[42]?

[ודוחק גדול לתרץ שזהו רק ע"פ דעת ר' יהודה (בירושלמי[43]) דכש„ניתן לישראל לבנות בית הבחירה (בין פסח ראשון לפסח שני)" — עושין הצבור פסח שני (ובפרט ע"פ משנ"ת במק"א[44] שי"ל שגם הבבלי ס"ל בזה כהירושלמי, דב־אופן כזה הציבור עושה פסח שני) — וא"כ אף שאין קרבן פסח בראשון מ"מ אפשר שיהי' קרבן בפסח שני —

כי מה שאנו חוגגים פסח שני אינו שייך לאפשרות דהקרבת פסח שני כ"א זכר לפסח שני שהי' בזמן המקדש, ומה מקום לקבוע זכר לצבור על תשלומין דענין שלא ניתן אלא ליחיד?]

ועכצ"ל שפסח שני יש בו ענין השייך לכל ישראל[45]. וע"פ המבואר לעיל בתוכן ענינו של פסח שני בעבודת האדם — מובן הענין בפשטות, שהרי ביום זה יש בכחו של כל אדם מישראל להגיע ל־מדריגה השני' שבעבודת השם, העבודה דאתהפכא. כלומר: גם אלו שהקריבו

34) פסחים צג, א.

35) רמב"ם הל' ק"פ רפ"ה.

36) פסחים שם. רמב"ם שם ה"ז.

37) ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 126 ואילך.

38) ידועה השקו"ט אם אפשר להקריב ק"פ בזמה"ז (וראה הנסמן בהערה 44), אבל למעשה כבר רבו האוסרין (ראה בס' שנסמנו בשד"ח כללים סוף מערכת ק'. תו"ש בא ח"ב, ע' קנה). ואכ"מ.

39) אבל להעיר מהמנהג שלא לומר תחנון עד ר"ב סיון מפני שהם ימי תשלומין (דגרעון דראשון) — (הובא במג"א סקל"א סקי"ח. וכ"כ אדה"ז בסידורו שם — משא"כ בשו"ע שלו או"ח סו"ס תצד). — וראה הערה 41.

40) פסחים סז, א. וראה שם פ, ב.

41) משא"כ בנוגע לתשלומין דקרבנות יו"ט. — וראה שו"ע אדה"ז שם בנוגע ל„יום טבוח" לאחרי חג השבועות. ואכ"מ.

42) ראה גם פרמ"ג (משב"ז) או"ח סו"ס קלא.

ואינו דומה לאי אמירת תחנון מא' ניסן עד י"ב בו, ימי הקרבת קרבנות הנשיאים ש„כל נשיא ביום שהקריב קרבנו הי' יו"ט שלו" (שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט ס"ט) — כי [גם להדיעות שהיו קרבן יחיד — רש"י נשא (ז, יב. יד). וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 42 ואילך — מ"מ] מכיון שקרבנות אלו הובאו ע"י נשיאים, מובן שיש להם שייכות להשבט שלו ונכללו כולם יחד „ביום המשח" ו„לאחרי המשח" — לכל ישראל.

43) פסחים פ"ט ה"א (לגירסת ופירוש המנ"ח מצוה שפ). תוספתא פסחים פ"ח ה"ב.

44) לקו"ש חי"ב ע' 219 ואילך. ע"ש.

45) וראה חולין קכט, ב (ממגילת תענית פ"ב) פסחא זעירא דלא למספד.

פסח ראשון, שלימות פעולת הקרבה זו (שהיא העבודה דאתהפכא) באה בחודש השני, ובפרט בפסח שני [שבו מתחילה הספירה השייכת למדת ההוד[46]];

ולכן, גם בזמן הזה, שישנה העבודה הרוחנית שבקרבן פסח, חוגגים את הזמן המיוחד עבור העלי' למדריגה השני' ש־בעבודת השם, אתהפכא ועשה טוב.

(משיחות פסח שני תשמ"ז, תשד"מ)

---

46) ראה סידור עם דא"ח (דש, א) שעיקר הבירור דספה"ע נשלם בל"ג בעומר, "הוד שבהוד", שהוא "סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות שנק' גופא". ע"ש.

ואולי י"ל שענין זה מתחיל בפ"ש, ספירת חסד שבהוד שהיא ראשית והתחלת דספירת ההוד (ובפרט ע"פ הידוע שחסד הוא "יומא דאזיל עם כולהו יומין" — ראה זח"ג קג, א־ב. קצא, ב. לקו"ש ח"ה ע' 174 הערה 12. וש"נ).